

Волкова Наталія Василівна,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУ ЯК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКАЗУ У ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО УКРАЇНИ

20 травня 2015 року Указом Президента України № 276/2015 була затверджена «Стратегія реформування судоустрою, судочинства і суміжних правових інститутів на 2015 – 2020 роки», за якою одним із напрямків розвитку судової системи було визначено «Електронне правосуддя»[1].

Електронне правосуддя спрямоване на забезпечення прозорості та доступності правосуддя, на підвищення якості роботи судів та значну економію державних коштів. Реалізація проекту «Електронний суд» є одним із напрямів підвищення ефективності роботи правосуддя в Україні [2].

Одним із аліментів впровадження проекту «Електронне правосуддя» є забезпечення використання електронного доказу як засобу доказування у цивільному процесі України.

Проблема використання електронного доказу як засобу доказування стала одним з ключових питань модернізації цивільних процесів у країнах Західної Європи, але в процесуальній літературі зазначається, що в цивільному процесі України цьому питанню не приділено достатньої уваги [3].

Норми чинного цивільного процесуального законодавства взагалі не передбачають такого засобу доказування як електронний доказ, що в свою чергу приводить до певних труднощів у судовій практиці, оскільки на сьогодні інформаційні технології все активніше інтегруються в право-ве співтовариство України.

Більш поширеним електронним доказом у цивільному судочинстві є електронний документ. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа; електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною [4].

Згідно з положенням ч. 13 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію» докази, подані в електронній формі та/або у формі паперових копій електронних повідомлень, вважаються письмовими доказами згідно із статтею 64 ЦПК України [5]. Проаналізувавши вище наведену норму,

можна прийти до висновку, що електронні документи пропонується розглядати як письмові докази. З цього приводу А. Т. Боннер у своїй праці зазначав, що «будь-який електронний документ може бути перетворений в людиночитаему форму. Однак після такого перетворення він, по суті, перестає бути електронним і стає традиційним документом» [6].

У зв'язку з неурегульованістю нормами цивільного процесуального законодавства використання електронного документа як доказу у цивільному судочинстві, то у теорії цивільного процесуального права ведуться певні дискусії щодо співвідношення електронного документа та документа як письмового доказу. Умовно можна виділити декілька підходів науковців з цього питання. Так, одні науковці ототожнюють поняття електронні та письмові документи [7]. Інші, вважають, що це самостійні види документів [8].

Не вдаючись до дискусії необхідно підтримати останню позицію науковців та визначити ознаки електронного документа, оскільки вони мають певні відмінності від документа як письмового доказу у цивільному судочинстві. Як справедливо зазначав А. Ю. Каламайко, що «...виходячи з тлумачень ознак письмових та речових доказів, можна зробити висновок про те, що вони не дозволяють в повній мірі відобразити специфіку електронного документа, оскільки особливості форми останнього потребуються специфічних методів та способів його використання як засобу доказування в цивільному процесі. З огляду на це, пропонується розглядати електронний документ як різновид електронних засобів доказування, який має свою специфіку. Варто зазначити, що доказове значення має сама інформація, а не її носій» [9]. Також, автор виділяє характерні ознаки електронного документа, а саме : «1. неможливість безпосереднього сприйняття людиною інформації, зафіксованої в електронному документі в електронно-цифровому виді. При цьому створення та відтворення електронного документа потребує використання технічних та програмних засобів для приведення інформації її у придатну до сприйняття форму; 2. Наявність реквізитів, що дозволяють ідентифікувати зафіксовані відомості. 3. Наявність електронного носія інформації; 4. Можливість зміни форми фіксації документованої інформації; 5. Документ має містити інформацію, необхідну для використання у відповідних цілях, насамперед для встановлення обставин у цивільних справах [9].

На думку О.П.Вершиніна, суттєвими ознаками електронного документа є його зміст (інформація) і форма (технічний електронний носій інформації). Електронним документом є інформація, яка зафіксована на електронних носіях та містить реквізити, що дозволяють її ідентифікувати [10]. На підставі вищевикладеного вбачається, що документ як письмовий доказ і електронний документ є різними за своїм змістом, формою, порядком пред'явлення тощо. Такої ж позиції притримується законодавець та у проекті

Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 (далі законопроект) [11], до засобів доказування пропонує віднести

1) письмові, речові і електронні докази; 2) висновки експертів; 3) показання свідків (ч. 2 ст. 77 ЦПК). Відповідно до вищевказаного законопроекту письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору (ч. 1 ст. 96 ЦПК). Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатись, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах та ін.), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) (ч. 1 ст. 101 ЦПК).

Таким чином, у законопроекті законодавець пропонує використовувати письмові та електронні докази як самостійні засоби доказування. Крім того, розмежовує такі докази як документи та електронні документи, а саме: до письмових доказів відносить документи, а до електронних доказів – електронні документи.

Література:

1. Чванкін С.А. Стан Проведення проекту «Електронний суд» в Київському районному судді м. Одеси / С.А. Чванкін // Вісник асоціації слідчих суддів України. – № 1(2). – 2017. – С. 26-28
2. Логінова Н. І. У провадження електронного правосуддя в систему судочинства [Електронний ресурс] / Н. І. Логінова. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v72/61.pdf>.
3. Курс цивільного процесу [Текст]: Підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закону України від 22.05.2003 № 851-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
5. Про електронну комерцію: Закону України від 03.09.2015 № 675-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
6. Боннер А. Т. Электронный документ как доказательство в гражданском и арбитражном процессе / А. Т. Боннер // Закон. – 2009. – № 11. – С. 141-157.
7. Ворожбит С. П. Электронные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.0015 / С. П. Ворожбит. – Санкт-Петербург, 2011. – 235 с.
8. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе [Текст]: монография / А. Т. Боннер. – Москва: Проспект, 2013. – 616 с.

9. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі [Електронний ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. Ю. Каламайко. – Х., 2016. – Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kalamaiko/d_Kalamaiko.pdf.

10. Вершинин А. П. Электронный документ: правовая форма и доказательство в суде [Текст] / А. П. Вершинин. – М., 2000. – 248 с.

11. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Проект Закону України від 23.03.2017 року № 6232: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415